

VOGELWERK GROEP DE KEMPEN

Bestuur: algemeen coördinator:
Frank Neijts, van Speykstraat 16, Eindhoven.
tel: 040-432469.

penningmeester:
Wim v.d. Voort, Kruisstraat 75, Reusel.
tel: 04976-1759.
giro: 3675i03.

gespreksleider:
Jan Wouters, Lindestraat 6, Reusel.
tel: 04976- 2391.

algemeen bestuurslid:
Jacques van Kessel, Evestraat 18, Veldhoven.
tel: 040- 531211.

- Archieven:
1. Broedvogels: Tom Heijnen, Jan Sluijtersweg 26, Eindhoven.
tel: 040- 114873.
  2. Niet-Broedvogels: Lex Peeters, Marialaan 26, Reusel.
tel: 04976-2271.
  3. Diaërchief: Harry Lührling, Lupinestraat 33, Riethoven.
Wim de Kroon, Kuikeindseweg 6, Middelbeers.
-
-

Redactie: Ludy Aarts, Rob Aarts, Jan Wouters, Frank Neijts,
Lex Peeters, Jacques van Kessel, Henk Hendriks.

Redactieadres: de Wagenmaker 30, Veldhoven.

Aan dit nummer werkten verder mee: Peter Voorn, Marco Bakermans,
Harry Lühring (tekenwerk),
Hans Cornelissen,
Wim v.d. Voort.

Inhoud:

- Ornithomania door Frank Neijts.
- Vogelwaarnemingen in de Kempen door Henk Hendriks.
- Voor U gelezen door Jan Wouters.
- Vliegen deel 2 door Rob Aarts.
- Vogelvaria door Lex Peeters.
- Verslag kampje Landgoed de Utrecht door Lex Peeters.
- Oostelijke trek van de Kraanvogel in het najaar van 1979 door Peter Voorn.
- Een Kleine Vliegenvanger door Marco Bakermans.
- Medewerking gevraagd door Frank Neijts/Henk Hendriks.
- Verslag nestkastencontrole Koningshof door Jan Wouters. (1979).
- Het Woudaapje in de Kempen door Hans Cornelissen.
- Inventarisatie van de Nachtzwaluw in de Kempen in 1979 door Lex Peeters en Wim v.d. Voort.
- Engûete Blaauwe Klauwier door Frank Neijts.

ORNITHO - MANIA

uitvoering:
frank neijts

O R N I T H O M A N I A

Mededeling: De redactie Ornithomania (en met haar menig ander VWG-lid) is van mening dat heden ten dage in de VWG "De Kempen") een zodanige hoeveelheid roddels, laster en geleuter wordt verspreid dat dit een behoorlijk funktioneren van de VWG en haar leden begint te hinderen. De redactie Ornithomania vindt dat al die roddelaars hun grieven maar eens in een vergadering openbaar moeten maken. Als zij vinden dat dat niet kan moeten zij hieruit de konsekwentie trekken: opsodemieteren!

Hallo,

Iedereen weer van harte welkom? Juist, vooral onze roofpiet Hans C. die, naar wij kortelings vernamen, een hockey-bal zo ongelukkig tegen zijn tarsus kreeg dat hij voor enige tijd in het gips zal moeten! Hans, jongen, vanaf hier veel beterschap toegewenst en hou je poot stijf!

We maken er een zeer toepasselijke hak-op-de-tak-afl levering van, daarom:

"Ornithomaantje en de Ornitholaan"

(vervolgverhaal in een flink aantal delen, vandaag deel zoveel)

Wat vooraf ging:

- Tijdens een korte ziekte ontdekt Maantje in een oud boekje de "Ornitholaan" en die zou zijn waargenomen ("Versammelt") in zijn directe omgeving, Teutenland. Een eerste expeditie mislukt, maar een tweede met behulp van zijn vriend de Merel (die hem verkleinen kan) lijkt meer sukses op te leveren. Nicht Philo is bezig met haar verhaal: -

"Maor wacht us efkes" onderbrak Philo plots haarzelf, "vurrij jaor zèn d'r hier ok un paor gewist die naor ornitholaona zochte!" Maantje viel haast van zijn tak. "Hoezo, wwwie, waaor?????" stotterde hij vragend maar opgewonden. "Nou, niks bezonders, krèk as gij, allenig waore ze veul grotter en ze vroege ut ande boere op ut land!" antwoordde Philo ietwat verongelijkt, maar ook verbaasd over zoveel opwinding. Maantje ging in zijn inmiddels alweer wat gekalmeerde gedachten bliksemsnel de kring ornithomanen af die mogelijkerwijs van de Ornitholaan konden weten, echter tevergeefs. "Je weet natuurlijk niet wie dat waren, hoe ze heetten bedoel ik," opperde Maantje met slechts een sprankje hoop. Doch Philo schetterde triomfantelijk: "dâ wit ik nou us wêl toevallig menneke, da hadde gij nie gedacht hê?" "Ik anders wel" mompelde haar wettige echtgenoot van dat broedseizoen, "andersum zou mijn meer verwondere!" Philo draaide zich schielijk om maar manlief (van dat broedseizoen) zat al een tak hoger zijn 2e grote slagpen te verzorgen met een zelfs voor Zanglijsters intens schijnheilig smoelwerk. De Merel kwam snel tussenbeide, het temperament van zijn nicht kennende: "Allee Philo, vat hêm straks mar, vertel ons nou maar snel wat je van die twee mensen weet!" Philo, zoals altijd wat geïntimideerd door haar deftige neef, slikte 'n keer en hernam haar verhaal:

"Nou, eentje was nogal klein voor 'n mens dan en wa dikkig, meej un vreemd groeisel onder z'n kin, maor da waore gin vere! Dieje andere waor wa grutter en jjuist helemaal nie dik, mir schonkig. Die klein dikke hiette Piet Steen en dieje dunne hiette Modderpiloot." Vagelijk meende Maantje één van die namen te herkennen maar in zijn inmiddels weer opgewonden hersenen was geen tijd noch plaats voor ordelijk denkwerk. "Komkomkom, wemoetenonmiddellijknaarhuisditioreuz belangrikenikmoeteenhoopvoorbereidenendiemensenproberentevindenoooo watnerveusbenikwateenkonsternatiehoespannend..." ratelde onze held. De Merel verstond er geen bal van maar begreep destemeer en na enkele beleefde groeten en bedankjes geuit te hebben vlogen zij de inmiddels gearriveerde ochtendzon tegemoet.

Wordt vervolgd.

SERIE: BIJZONDERE VOGELS IN DE KEMPEN.
(Rara aves campinae)

KENMERKEN:

Lengte ca. 175 cm., nogal tenger gebouwd. kruinveren iets verlengd, baardstreep nogal "slordig" aangeduid. Rustige, weinig opvallende soort, die echter vaak andere vogels achtervolgt.

VOORKOMEN:

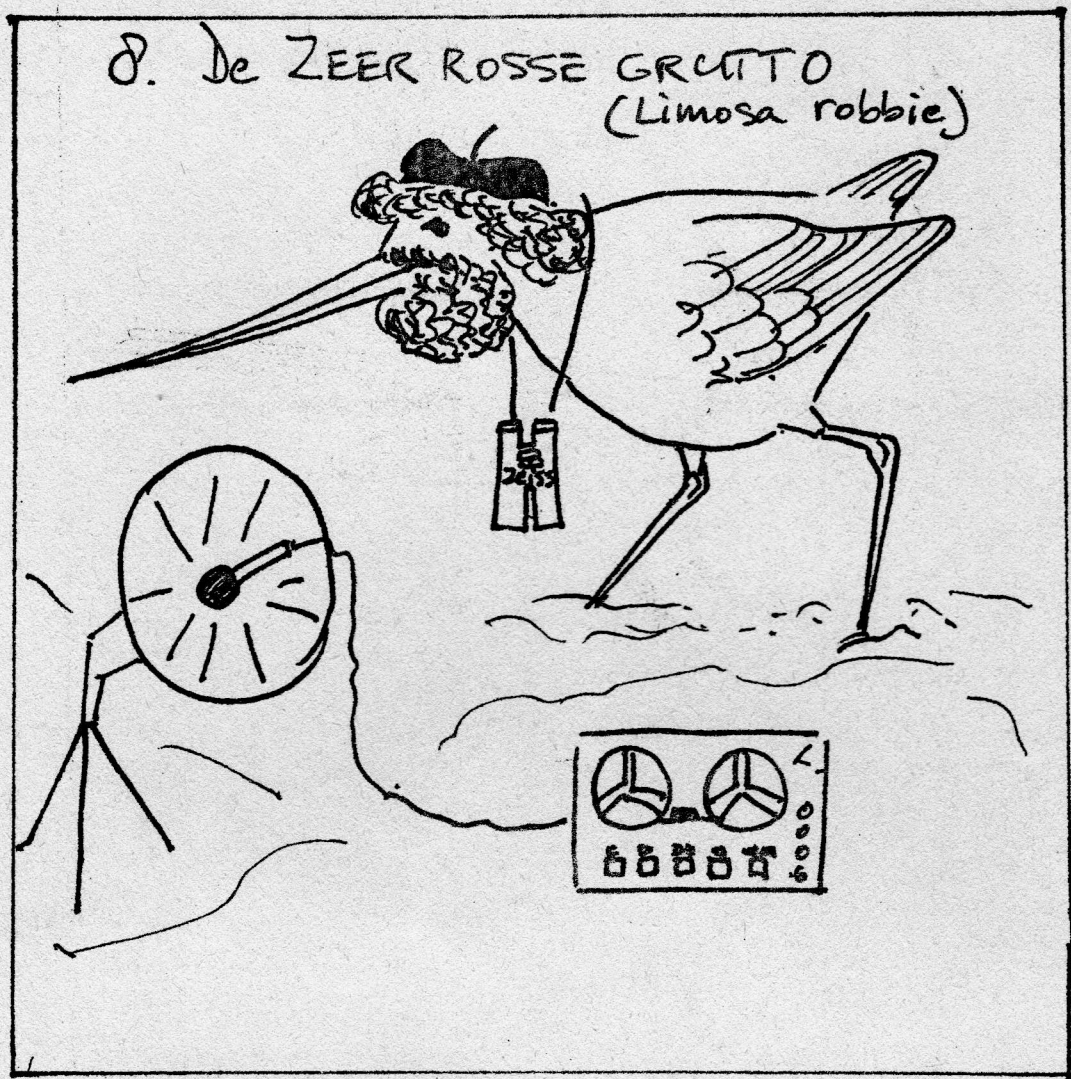
Vele waarnemingen uit Reusel, nestelt daar ook. Overigens verspreid over de gehele Kempen waargenomen.

BIJZONDERHEDEN:

Er zijn terugmeldingen van o.a. Schiermonnikoog en de Poolse kust.

SERIE: BIJZONDERE VOGELS IN DE KEMPEN
(Rara aves campinae)

KENMERKEN:

Lengte ca. 175 cm. forse, nogal gedrongen soort.
Opvallend zijn de rossige (verlengde) kruinveren
en de zeer rosse, duidelijke baardstrepen.
Reageert sterk op geluiden van andere vogels.

VOORKOMEN:

Verspreid over grote delen van de Kempen, vooral
rondom Veldhoven, doch broedt daar mogelijk.

BIJZONDERHEDEN:

Leeft waarschijnlijk in symbiose met een
bepaald soort kever.

Het leek ons, de redactie van Ornithomania wel nuttig om aan onze grenzen enkele bordjes op te hangen (op ca. 10, 100 en 1000 meter hoogte) met daarop de volgende tekst (in pakweg 15 talen):

Beste Dwaalgast,

Wij hebben gehoord dat je binnenkort een bezoek aan ons land wil brengen. Helaas moeten wij je dit ten sterkste afraden!
Tenzij.....

- a) Hou je van opwinding en wilde, slapeloze nachten?
Bel dan bij aankomst meteen: 020 - 727239 en een automatisch antwoordapparaat zal volgaarne je recente verblijfplaats registreren. Daarna rustig afwachten...
- b) Je bent wellicht zelfs levensmoe?
In dat geval kun je je het beste onmiddellijk wenden tot: het Zoölogisch Museum te Amsterdam.
Daar kennen ze de kneepjes.....

Vele groeten, redactie Ornithomania en andere vogelvrienden.

Het onderstaande ornithomanische dichtwerkje komt enigzins overeen met 't bovenstaande. Verantwoordelijke is de nieuwe ster aan het ornithomanische poëtische firmament, ons aller LEE'tje!

LEVE DE N.S.B.! (Nederlandse SoortenjagersBond)

Hallo aanhangers van Creel en Eigenhuis,
Zoek het in 't vervolg eens wat verder van huis!
De Flevo of de Wadden? ..... dikke mik!
De Bosporus Man! Daar krijg je pas een kick.
Ooievaars, Balkansperwers, Dwergarenden ... Massaal!
Maar ook een Steppenkiek passeert 'r een enkele maal.
Of het wel gezond is als je zoveel reist?
Nou en of, en vooral voor je lijst .....

Overigens heeft de dichter T. van Deel eens een aantal gedichten over vogels gebundeld in "De Vogel" (uitgave Erven Thomas Rap, prijs f 16,50). In zijn "Vooraf" vinden wij de volgende passage: "Dichters zijn geen ornithologen. Als zij het over een vogel hebben gaat het meestal over iets anders. Dat kan iedereen merken die, met een kijker gewapend, het veld van de Nederlandse poëzie in loopt: er vliegt van alles rond, maar zelden een echte vogel."

Duidelijk dat de heer van Deel tot dan geen ornithomanische poëzie gelezen had!

Ik kan niet nalaten om, gelijk van Deel in zijn Bundel doet, Albert Verwey te citeren:

"Vezzen, hoe pluimloos ook, zijn toch gewiekte wezens:
Zij zitten zij aan zij, in 't boek dat hen besluit.
Behaagt u, Vogelvriend, een klein half uurtje lezens,
Open dan soms hun kooi, en laat mijn vogels uit."

De Mus (van Jan Hanlo)

Tjielp tjielp - tjielp tjielp tjielp
tjielp tjielp tjielp - tjielp tjielp
tjielp tjielp tjielp tjielp tjielp tjielp
tjielp tjielp tjielp

Tjielp etc.

De Koekoek (van K.S.)

Koekoek koekoek - koekoek
Koekoek koekoek koekoek
Koekoek koe koe koe koek
koek koek koe koe koek

Koe enz.

VLIEGEN

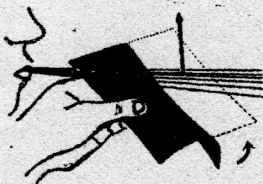
Deel 2: Heffende krachten.

In dit artikel proberen we een verklaring te vinden voor de werkzame krachten, die blijkbaar in staat zijn de aantrekkingskracht van de aarde te overwinnen. We sluiten daarvoor aan bij de in deel 1 gevonden konklusie: de luchtdrukverschillen, welke ontstaan bij luchtstroming langs gebogen, gewelfde oppervlakken (vleugels) veroorzaken een hefkracht en daarmee het vermogen tot vliegen. Het kernprobleem is dus de verklaring van de luchtdrukverschillen aan deze oppervlakken.

Om het probleem even scherp te ervaren steken we onze hand uit een niet te langzaam rijdende trein met de duim in de rijrichting: de hand ondervindt duidelijk een kracht naar boven. Langs de bovenzijde van de hand, die naar boven gewelfd is, moeten de luchtdeeltjes een langere weg afleggen dan langs de onderzijde. Aangezien er per seconde aan de achterzijde van de hand (van de rijrichting afgekeerd) evenveel luchtdeeltjes moeten wegstromen dan er aan de voorzijde toestromen, moet de snelheid van de deeltjes aan de bovenzijde dus groter zijn dan aan de onderzijde. Figuur 1 verduidelijkt de gang van zaken nog wat verder: door langs de bovenzijde van een gebogen vel papier te blazen krijgen de luchtdeeltjes een grotere snelheid en beweegt het vel naar boven. We konkluderen: waar een stroming versneld wordt ontstaat aan de raakvlakken met die stroming een zuiging loodrecht op die stroming. Het valt makkelijk in te zien, dat het stromingseffekt op vleugels vergelijkbaar is met dat op bovenstaande voorbeelden. Voor de onderzijde van de vleugel (of de hand) geldt nu dat de langse-stromende luchtdeeltjes de tijd kunnen nemen om aan de achterzijde te komen (kortere weg dus lagere snelheid): er ontstaat hierdoor een overdruk. Feitelijk zijn er dus twee krachten werkzaam op de vleugel: de zuigkracht aan de bovenzijde t.g.v. een onderdruk, de hefkracht aan de onderzijde t.g.v. een overdruk. Aangezien beide krachten naar boven gericht zijn wordt de zwaartekracht dus tegengewerkt.

Bovenstaande verklaring voor het optreden van heffing en zuiging is

zuiging

alleszins aannemelijk. Toch kunnen we de zaak nog wat exakter benaderen door gebruik te maken van een natuurkundige wetmatigheid. Hierover het volgende: de drukverdeling in de ons omringende lucht en dus ook rondom een vleugel

Fig. 1.

wordt bepaald door twee z.g. deeldrukken: 1. Statische druk: dit is de druk, die naar alle richtingen gelijkmatig werkt. De luchtdruk dus, waarvan de grootte door een barometer wordt aangegeven in de eenheid millibar. Voorwaarde voor het optreden van statische druk is de aanwezigheid van lucht. De grootte van de statische druk hangt af van de dichtheid (aantal molekulen lucht per M^3) en dus van de hoogte boven zeeniveau.

2. Stuwdruk of dynamische druk: dit is de druk, die werkt in de richting van de luchtstroming. Wind is een vorm van stuwdruk. Voorwaarde voor het optreden van stuwdruk is de opwekking van een luchtstroming. Bv. een rijdende trein of een vliegende vogel.

Nu blijkt volgens de wet van Daniël Bernoulli, dat de som van beide deeldrukken in de lucht rondom de vleugels steeds even groot is: statische druk (p) + dynamische druk (q) = konstant. De grootte van de dynamische druk q hangt af van: 1. De dichtheid van de stromende lucht (Q).

2. De snelheid (V) van de stromende lucht langs de vleugel. Nu blijkt dat $q = \frac{1}{2}QV^2$. Dit betekent, dat $p + q = \text{konstant} = p + \frac{1}{2}QV^2 = \text{konstant}$. Sorry voor de formules, maar ze gelden nu eenmaal en we kunnen er dan ook niet omheen. Met de wetmatigheid $p + \frac{1}{2}QV^2 = \text{konstant}$ hangt de hele verdere vliegtheorie samen: Als nu aan de bovenzijde van de vleugel de luchtsnelheid (V) toeneemt, en we zagen al dat dit door de gebogen vorm gebeurt, dan zal dus de dynamische druk (q) toenemen. Maar dit betekent, dat dan de statische druk (p) vlak boven de vleugel moet afnemen. Er ontstaat een zuiging van de vleugel tegen de luchtstroming naar boven.

Voor de onderzijde van de vleugel geldt uiteraard het omgekeerde: door vermindering van de stroomsnelheid (V) wordt de stuwdruk kleiner en dus de statische druk (p) groter. Er wordt nu naar alle richtingen, dus ook tegen de onderzijde van de vleugel, overdruk uitgeoefend en de vleugel wordt opgetild. Figuur 2 toont een dwarsdoorsnede door een vleugelprofiel met luchtstroming van de voorrand naar de achterrand en de hierdoor opgewekte krachten.

Bovenzijde: V groter == q groter = p kleiner = onderdruk = zuigkracht.

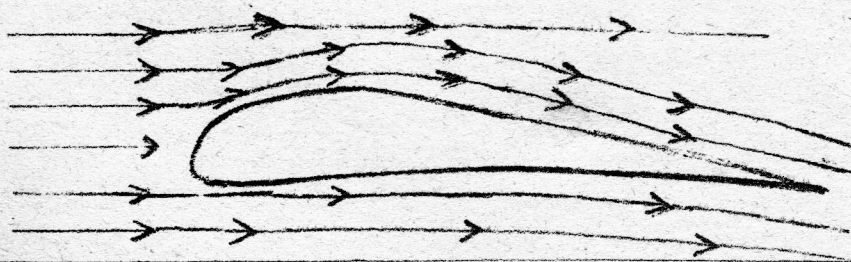

Fig. 2.

Onderzijde: V kleiner = q kleiner = p groter = overdruk = hefkracht.

voor u gelezen.

samenstelling: jan wouters.

voor u gelezen.

samenstelling: jan wouters.

In het Journal für Ornithologie van juli 1979 een artikeltje over de voorjaars trek over de westelijke Sahara. Men heeft een 800 km lange route in Algerije en Mali in 3 voorjaren onderzocht. Alle vliegende vogels werden geteld, bovendien werden autowrakken, markeringsstonen en dergelijke afgezocht op rustende en dode vogels. De uitgeputte en rustende vogels zoeken nl. bescherming tegen zon en wind onder alle mogelijke obstakels in de woestijn. Van dood gevonden en uitgeputte vogels werd het vet-, water-, en biocidegehalte bepaald. Er werden 35 soorten waargenomen: 1020 exx. gezonde vogels, 12 uitgeputte exx., 30 vers dode en 95 uitgedroogde lijken. Alleen de Tortelduif en de Boerenzwaluw werden trek-kend waargenomen. De meeste soorten kwamen slechts in kleine aantallen voor, wat erop wijst dat ze de woestijn in één keer oversteken. De Tortelduif, Bijeneter, Kortteenleeuwerik, Tapuit en Rosse Waaijerstaart werden in grotere aantallen gezien. Dit zou er op kunnen wijzen dat deze soorten regelmatig tussenlandingen maken tijdens hun reis over de Sahara. Van alle soorten samen werd 4% vers dood of uitgeput gevonden. Dit zijn vrij kleine verliezen, die voor sommige soorten zeker nog lager liggen. De doodsoorzaak lijkt voor kleine vogels uitputting van de vet-voorraad te zijn en bij grotere vogels watergebrek. Biociden waren slechts in zeer kleine hoeveelheden aanwezig en speelden wat doodsoorzaak betreft geen rol.

Ook nog een bijdrage over de broedbiologie van de Boompieper in België. Na aankomst zwerven de mannetjes nog ver rond maar als de aantallen toenemen worden de territoria kleiner. Nadat de jongen uitgekomen zijn of uitgevlogen kan een territorium geheel of gedeeltelijk worden overgenomen door een ander paartje. Het vrouwtje broedt alleen, beide ouders voeren de jongen. De jongen kunnen al na 9 dagen het nest tijdelijk verlaten. De *belgische onderzoeker heeft ook de correlatie bekeken tussen het Pijpestrootje en de nestplaats van de Boompieper. Het blijkt dat in een heidegebied er een voorkeur was voor Dopheide, maar het nest lag dan zeer vaak in een pol Pijpestrootje, zeker voor de eerste broedsels.*

Verder nog een verslag van een langlopend onderzoek naar het broedbestand van de Grauwe Klauwier in zuid Duitsland. Van 1948 tot en met 1973 werd in een 800 ha. groot natuurgebied ten noordwesten van het Bodenmeer de broedbiologie van de Grauwe Klauwier onderzocht. In die 26 jaar nam het aantal broedparen af van 57 tot 5.(!) De vochtigere gebieden werden het eerst verlaten. Dit blijkt ook uit de keuze van de nestbomen: tot 1957 zat 24% van de nesten in Els, Vuilboom Riet enz., vanaf 1957 nog maar 3%. De gemiddelde nesthoogte bleef echter gelijk op 1,21 m. Ook het broedsucces bleef gedurende de hele periode gelijk op 47% van de gelegde eieren. Wel veranderde de gemiddelde legselgrootte van 5.2 naar 6.0 . Deze toename van de legselgrootte naarmate de populatiedichtheid afneemt kan een compensatie zijn voor de lagere broedpopulatie en zo een nog sterkere afname tegengaan. Latere legsel zijn gemiddeld kleiner dan vroegere.

Dan nog een mededeling van een waarneming dat Graspiepers van ongeveer twee maanden oud, hielpen met de voeding van jongen uit een niet verwant nest. Deze Graspiepers waren herkenbaar door middel van kleurringen.

Jan Wouters

Vogelwaarnemingen in de Kempen

**Verzameld door
Henk Hendriks**

Deze winter veel soorten waterwild op het Beuven.

Gedurende de maanden dec.'79, januari, februari en maart van dit jaar heb ik frequent het Beuven op de Strabrechtse heide bezocht. Behalve dat ik veel soorten aantrof, waren bepaalde soorten ook in behoorlijke aantallen aanwezig. Hieronder een overzicht:

Fuut. 2 exx. op 2 mrt. en 9 exx. op 8 mrt. De soort was door mij gedurende 6 maanden (dus voor 2 mrt.) niet waargenomen.

Dodaars. 1 ex. op 8 mrt.

Knobbelzwaan. Drie maanden lang 1 ex. aanwezig.

Grauwe gans. 7 exx. op 2 mrt.

Rietgans. 11 exx. op 8 dec. 1979; 6 exx. op 5 jan. Van oudsher hebben kleinere groepen van de Taigarietgans (*A. fabalis fabalis*) op heidevennen in Nrd. Brabant vaste winterkwartieren gehad.

Wilde eend. Konst. aanwezig. Max. 2100 exx. op 5 januari.

Wintertaling. Konst. aanwezig. Max. 640 exx. op 5 januari.

Pijlstaart. 8 exx. op 9 februari.

Smient. 1 mann. op 18 febr.; 19 exx. (10 mann. + 9 vr.) op 2 maart; Dit is het grootste aantal dat ik ooit op het Beuven zag.

Krakeend. 21 exx. op 8 dec. Daarna door mij niet meer waargenomen.

Slobeend. 8 exx. op 8 maart.

Krooneend. 1 ex. (mann.) op 17, 18 febr.

Tafeleend. Konst. aanwezig. Max. 54 exx. op 18 febr.

Kuifeend. Konst. aanwezig. Max. 37 exx. op 18 febr.

Brilduiker. Mann. + 3 vr. op 9 febr.; 2 mann. + 1 vr. op 18 febr.; 3 mann. + 4 vr. op 2 maart; 2 mann. + 2 vr. op 8 maart.

Eidereend. Prachtig uitgekleurd mann. op 2 mrt.

Nonnetje. Mann. + vr. op 2 en 8 maart.

Grote zaagbek. Mann. + 3 vr. op 18 februari.

Meerkoet. Tot aan 9 febr. werd geen enkel ex. waargenomen. Op 9 febr. 12 exx.; max. 25 exx. op 2 maart.

Afgezien van zeldzaamheden als Krooneend en Eidereend zijn praktisch alle grondel- en duikeenden, die men in het binnenland min of meer geregeld aantreft, deze winter door mij op het Beuven gezien. Interessant is verder de vraag of de waarnemingen van deze winter wel representatief zijn voor het Beuven. En indien ze af zouden wijken van gegevens van andere jaren wat is hier dan de oorzaak van. Is dat b.v. voedselaanbod? of is dat een gunstige waterstand voor duikeenden?

Om verdere conclusies te trekken zal het Beuven echter gedurende jaren, (1 keer per week?) zeer secuur moeten worden geteld, om vervolgens de gegevens met elkaar te vergelijken.

Veel vogelaars (waaronder ook ik) bezochten in het verleden "zo nu en dan" het Beuven en keken dan meestal globaal wat er aan water wild opzat.

Samenvattend. Voor zover ik het op het moment kan beoordelen zullen de meeste grondel- en duikeenden die deze winter door mij gezien zijn wel jaarlijks op het Beuven voorkomen. (m.u.v. Kroon- en Eidereend).

Wat aantallen betreft springt 1 waarneming mijns inziens er duidelijk uit en dat is die van de 19 Smienten op 2 maart.

Henk Hendriks.

Groesstraat 5 Geldrop

tel: 040-853372

Discussie determinatie Kuifduiker.

De wat meer ervaren wordende vogelaar heeft soms de neiging om de determinatie van kuifduiker(KD), Geoorde fuut(GF) en Roodhalsfuut(RHF) in de winter als betrekkelijk eenvoudig te beschouwen. Nog onlangs toonden enkele Belgen op pijnlijke wijze aan hoe gevaarlijk dat is .. Van de KD op 't Groot Meer maakte ik enige aantekeningen die ik kon vergelijken met die van de RHF te Hanevoet(febr./mrt '79) en enkele GF(o.a. sept.'76 op de Lansard), onder vrijwel gelijke omstandigheden.

- KD heeft plattere kop dan GF en RHF, met klein "piekje" even voor of net boven het oog. Kruin geleidelijk "stijgend" naar achteren. RHF heeft een dikkere, rondere kop, hoogste punt even achter 't oog. GF heeft steil voorhoofd met hoogste punt ca. boven 't oog. Vergelijk bijv. koppen van Blauwe en Purperreiger.
- Zwart van kruin vormt bij KD een duidelijk begrensde kap, tot net onder 't oog, zie wijfje monnetje! Kap van GF en RHF veel minder duidelijk begrensd en bij GF duidelijk tot ver onder het oog.
- Snavel GF dun, fijntjes. Op ca. 30 meter is te zien (met 7 x 50) dat bovensnavel opgewipt is. Snavel van KD recht en steviger. Lijkt stomp, mogelijk door licht puntje (zie Grote Stern!) Bij RHF veroorzaakt geelachtige snavelbasis een lichte vlek tussen bovensnavel en voorhoofd (op afstand). Dit ontbreekt bij KD (en ook GF).
- Bij KD is hals, net onder kin, grijs, "uitzakkend" over halszijden. Wangen en onderhals echter zuiver wit. Bij RHF gehele hals grijs en wangen niet zuiver wit. GF als RHF met donkerder wangen en wat lichtere hals. Toch is dit een punt om op te letten: Op afstand kan de hals van KD donkerder lijken of de wangen van RHF lichter waardoor verwisseling mogelijk is!
- Samenvattend: KD is kontrastrijker dan RHF (meer echt zwart-wit), kleiner (beduidend kleiner dan Tafeleend, RHF ong. even groot). KD ook kontrastrijker dan GF, maar vooral koptekening is van belang.
KD is forser, vooral snavel en nek.
KD heeft ook wittere flanken dan beide.

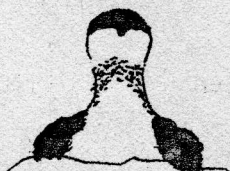
Lang niet altijd bestaat er de kans om al deze verschillen op je gemakje te kunnen bekijken. Bovenstaande puntjes betreffende de KD zijn genoteerd tijdens een drietal waarnemingsuren, waarbij gebruik werd gemaakt van een 8 x 30 kijker en een 20 x 50 telescoop.

opmerksaam

vlak voor 't duiken.

vooraanzicht

achteraanzicht.

Kuifduiker
GROOT MEER
27-02-80

Hank'80

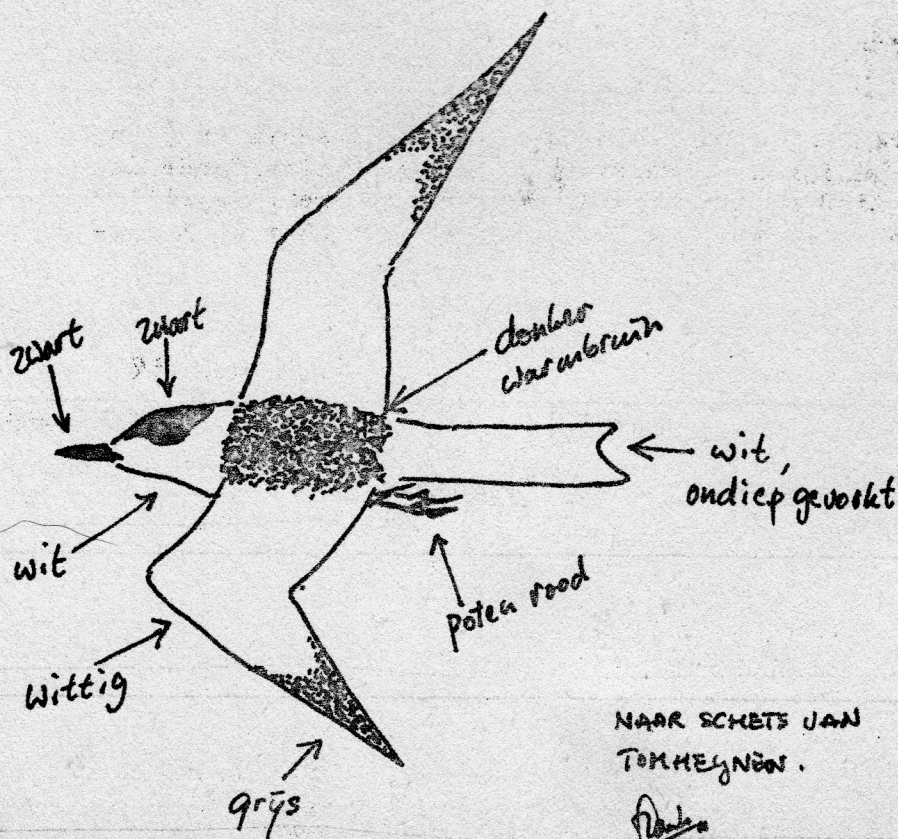
Witvleugelstern op het Beuven op 27 augustus 1979.

Op 27 augustus zagen Han Manders, Fred Geven en ik een "raadsel"-stern op het Beuven te Someren. De allereerste indruk-we zagen hem slechts in een flits- was die van een Dwergmeeuw, vooral door de bouw en de manier van vliegen. Al gauw werd duidelijk dat het om een stern ging en het waarnemen van de opvallend witte vleugels en staart en de rode poten sloten een zwarte stern uit. Hieronder volgt een korte beschrijving.

Snavel: zwart; poten: rood; rug: warm, vrij donker bruin (een "mantel" vormend); Kop: wit met zwart op de kop, rond het oog en in de nek en met een duidelijk witte "band" (onderbreking) tussen deze donkere koptekening en de mantel; Staart: licht gevorkt, spierwit; Buik: wit; Bovenkant vleugel: wittig op het grootste deel van de vleugel met een verloop naar grijs naar de vleugelpunten toe; Onderkant vleugel: als bovenkant, misschien wat minder wit.

De vogel vloog zeer soepel en sierlijk en zwenkte vaak plotseling. Het forsere, Dwergmeeuwachtige voorkomen was duidelijk anders dan van een zwarte stern. Met de 2 gidsen die we bij ons hadden, Bruun en Fitter, kwamen we er niet zo best uit. War betreft de kleurverdeling (o.a. de witte band) komt de vogel goed overeen met de tekening van een onv. Witvl. stern in Bruun, maar de kleuren op zich kloppen niet, hetgeen wel het geval is bij de onv. Witwangstern in de Fitter, waar echter de witte band ontbreekt en de staart grijswit is afgebeeld. Thuis bleek de tekening van een onv. Witvl. stern in de Kist goed te kloppen, maar een beschrijving in de tekst -hetgeen essentieel is- ontbreekt. Het Popular Handbook of British Birds bracht echter uitkomst. Hierin staan n.l. de kenmerken van onv. Witw. en Witvl. stern naast elkaar en het leed toen geen twijfel meer dat het een onv. witvl. stern betrof in overgangskleed. (Dit vanwege de zwarte snavel) Samenvattend zijn de beste kenmerken: wittige vleugels en rode poten (niet bij Zwarte stern) en rode snavel in de zomer, fors en dwergmeeuwachtig voorkomen (niet bij zw. stern), zwarte koptekening met een witte "band" tussen kop en mantel (niet bij zwarte en witw. stern) en zuiver witte ondiep gevorkte staart (bij zwarte grote dieper gevorkte staart en bij Witw. stern grijswitte, dieper gevorkte staart).

Tom Heijnen

NAAR SCHETS VAN
TOM HEIJNEN.

Tom

VOGEL- VARIA

kleine Zilverreigers
Camargue, juni '78

Dank u

**samenstelling:
lex peeters**

VOGELVARIA

MERKWAARDIGE STELTLOPERVLUCHT.

Op 06-09-1978 bevond Frank N. zich bij het Groot Goor te Veldhoven. Na een tijdje struinen ontdekte hij een groep van enkele honderden Steltlopers die in westelijke richting overtrokken. Het gezelschap bestond hoofdzakelijk uit Wulpenen Grutto's, maar ook enkele Tureluurs, en minstens een Groenpootruiter lieten zich horen. Een zeer vreemde waarneming voor een gebied waar in de verste omgeving geen geschikte steltloperplas aanwezig is!!!

PLOTSE INVAL VAN VROEGE LENTE OPVALLEND GOED MERKBAAR BIJ UILEN.

In een toch al vrij zachte winter waarbij we onze dikke truien en gevoerde laarzen amper nodig hadden, werden we op zaterdag, 10-02-1980 al haast in de gelegenheid gesteld al zwemmende onze plassentelling te verrichten. De lucht was diepblauw en de warmte van de stralende zon, die van het zwakke windje bijna geen invloed ondervond bracht de temperatuur op een lentense graad van ca. 13°C. Verscheidene troepjes luidroepende Ganzen trokken hoog in noordelijke richting weer weg. Kievitten waren massaal terug en lieten hun baltsroepvollop horen. De zang van Lijsterachtigen, Roodborsten, Winterkoningen, en diverse Mezen klonk overal en mierennesten begonnen weer te leven.

Maar wat mij en enkele andere mensen toch wel extra opviel was dat met name de Steenuilen de voorjaarskriebels weer flink te pakken hadden gekregen, en enorm actief werden.

Hiervan getuigen de volgende waarnemingen en ervaringen:

- 11-02: ('s avonds helder vrij zacht weer; vrijwel windstil)
- 1 paar Steenuilen volop roepend in omgeving van Bergeyk (L.Peeters)
  - 1 Ransuil volop roepend ('t zgn. Meerkoeten-geluid) grote ronden vliëgend boven een bos bij Bladel (Territoriumafbakening?) (L.Peeters)
  - 1 Steenuil roepend, midden in Reusel. (L.Peeters)
  - 1 Steenuil roepend midden in Hoogeloon (G.Sanders)
  - 1 paar Bosuilen roepend; omgeving Postel. (W.&J.v.d.Vcort)

12-02: (overdag)

- Op dak van broedschuurtje bij Reusel waar de gehele winter slechts 1 Steenuil verbleef, nu 2 exx. aanwezig (G.Sanders).
- Op slaappleats waar de gehele winter 6-9 Ransuilen verbleven nu nog slechts 2 exx. aanwezig; waarschijnlijk broedpaar aldaar (L.Peeters). ('s avonds)
- 1 Ransuil overvliëgend in centrum van Reusel (L.Peeters)

Lex.

ROOFVOGELPROOIEN

Wederom heb ik enkele meldingen van gevonden prooien doorgekregen:

- Winter '79: Vlieland, 1 Houtsnip (predator onbekend)
- Winter '80: Schiermonnikoog, 1 Houtsnip
1 Waterral (beide predator onb.)
- 1979: Reuselse Moeren, 1 Goudvink (zeer waarschijnlijk geslagen door Sperwer).
- Februari 1980, Lage Mierde, 1 Patrijs (geslagen door Sperwer).

-- In het boek "The Wind Birds" van Peter Matthiesen (een schitterend Amerikaans boek over Steltlopers) vinden we op pagina 20 een opmerkelijk fragment:

-- Een vroeg experiment met het gedrag van steltlopers werd gedaan door Mark Catesby, wiens "Natuurlijke historie van Florida, Carolina en de Bahama eilanden" (1754) de enige "natuurlijke historie" van betekenis was in de Nieuwe Wereld vóór Alexander Wilsons' "American Ornithology" uit 1809. Catesby voorzag een Rosse Steenloper van steentjes om om te draaien, om zodoende beter het fourageergedrag te kunnen bestuderen waaraan de vogel zijn naam te danken heeft (In het Engels: "Turnstone". Frank). In een tijd waarin wetenschappelijke experimenten veel minder ingewikkeld waren dan ze tegenwoordig zijn, werd de vogel systematisch voorzien van steentjes waar echter niets onder lag. Waarop Catesby schreef: "Not finding under them the usual food, it died."--

Frank.

DE TWEE-MAANDELIJKSE HOOGVLIEGER

Op 11-07-'77 was onze privé-ringer Jan Wouters vogels aan het vangen bij een klein loofbosje bij Reusel. Op een gegeven moment belande een op trek zijnde, onvolwassen Blauwborst in één van zijn netten. De vogel werd voorzien van een ring en weer losgelaten.

Een aantal maanden later ontving Jan bericht dat het vogeltje op 05-12-'77 geschoten was in Los Palaciosy Villafranca, een plaatsje gelegen iets ten zuiden van Sevilla, Zuid-Spanje. Het was de enige Blauwborst die Jan tot nu toe ooit ringde (een terugmeldingspercentage van 100% dus).

--Bedankt Jan voor de gegevens!

RESULTATEN VAN HET INVENTARISATIEKAMP OP DE HERTGANG 1979.

Inleiding

In 1957 werd de Hertgang, een 79 ha. groot, uniek beekbos, gelegen ten zuidoosten van Esbeek op broedvogels onderzocht. De inventarisatie werd verricht door de toenmalige Vogelwerkgroep Tilburg, een fanatieke K.N.N.V.-afdeling. Nadien heeft dit gebied nooit meer haar verdiende aandacht gekregen!!!

Wel werden zowel in 1971 en 1972 tijdens twee weekenden zo veel mogelijk zangposten geteld door Jacques van Kessel en Chris Thnissen.

Om toch nog enigszins vergelijkbare gegevens te verkrijgen werden van 23 t/m. 26 mei vanaf een kampje op de Heidegeul een 3-tal excursies georganiseerd, die in hun totaliteit vrijwel de gehele Hertgang doorkruisten. Over het verloop van deze inventarisatiedagen en de verkregen resultaten gaat nu dit artikeltje.

Het kamp en de excursies.

Zoals het bij echte vogelaars en andere zuipstammen de gewoonte is werd op woensdagavond, 23 mei het kampje flink ingedronken in stamkroeg d'n Bokkenreyder. De laatste uurtjes die nacht/morgen werden nuttig doorgebracht op een boomstam bij de tenten, waar we trachtten af te kijken alvorens te gaan pitten (of dit lukte?.....).

Met algemene stemmen werd nog aangenomen lekker lang uit te slapen daar inventariseren met een kater toch alleen maar onbetrouwbare gegevens opleverd over Pimpelmezen, Broekuilen, en Kokhalsmeeuwen. Het werd dan ook middag voordat we onze eerste excursie begonnen. De tocht leidde ons van het Goorven (1 paar Bergeenden, 1 Tureluur, 1 Fuut) via de Flaes de Hertgang in. Hier werden o.a. zangposten van Fluiter (2) en Grauwe Vliegenvanger (tenminste 10) meegepikt. Waardevoller waren de 3 zingende Vuurgoudhaantjes, die gezien het ideale biotoop wel niet geheel onverwacht kwamen, maar waarschijnlijk als gevolg van de onbekendheid van de zang bij vele in de Hertgang meerdere jaren onopgemerkt gebleven zijn. Terug van weggeweest wachtte ons een grote pot geed gevulde-welbekende-Jacobserwtensop (co-productie van Wim & sister) die bij ieder als D.B.A.-drank naar binnen gleed.

De volgende morgen (hoe de avond/nacht verliep zal geen nadere toelichting behoeven) bleek het buiten te miezeren maar dit weerhield ons echter niet tegen het opkomen van de zon de Hertgang in te trekken. Om nauwkeurig te tellen bleek het verstandig de inventarisatielijst in te korten tot de tien belangrijkste soorten: Tortelduif, Holenduif, Grote bonte specht, Groene specht, Zwarte specht, Goudhaantje, Vuurgoudhaantje, Gekraagde roodstaart, Boomkruiper en Grauwe Vliegenvanger. Gezien de resultaten en de goede stemming kon de tocht na afloop succesvol genoemd worden. Een middagwandeling langs Goor & Flaes leverde die dag verder nog 2 Bruine Kieken, 1 Boomvalk, 2 Krakeenden, 9 Geoorde Futen, en een door en door nat pak op, dat bij de open haard in d'n Bokkenreyder onder het nuttigen van enkele consumpties gedroogd werd. De verantwoordelijkheid voor de maaltijd lag deze keer bij Jan Wouters die weer eens een heerlijke pan Chili wist te stoven.

's avonds begaven we ons (met een dikke pens) naar de V.W.G.-bijeenkomst die in een schuur bij d'n Bokkenreyder plaats vond. Hier stond-passend in het geheel-het beluisteren van vogelgeluiden als hoofdkost op het program. Verder werd die avond het vermoeden dat de Bosuil tot de broedvogels van de Hertgang zou behoren versterkt: een roepend ex. werd opgemerkt.

Op de vroege morgenexcursie van de volgende dag kon wederom een flink aantal zangposten worden ingetekend in het nog niet onderzochte deel van de Hertgang. Zelfs de achtste zangpost van het Vuurgoudhaantje werd nu vastgesteld.

Vanwege de verslechterde weersomstandigheden kwam hier, een dag eerder als voorgenomen een eind aan een gezellig kampje.

De uiteindelijke resultaten.

Alvorens de jaren '57, '71, '72, en '79 in de vorm van een tabel met elkaar te vergelijken zal eerst een beknopte biotoopsbespreking van het gebied gegeven worden, grotendeels overgenomen uit het inventarisatieverslag van Ad Wittgen uit 1957. De indeling van het terrein is in die 23 jaar vrijwel onveranderd gebleven.

Het gebied wordt door twee lanen in drie delen verdeeld. In het meest linkse deel zien we weinig ondergroei in de vorm van boompjes of struiken, terwijl Adelaarsvaren en de laatste tijd ook wel Japanse Duizendknoop een groot deel van de bodem overdekt. Hoog naalddhout domineert. In het westen bevinden zich veel holen in oude Beuken, dit in tegenstelling tot 1957. Waarschijnlijk is dit het werk van de Zwarte spechten die hier huizen. In het noordwesten ligt een Fijnsparrencomplex. Evenals in de overige twee delen snijdt het mooie grillige beekje "de Reusel" het gebied doormidden. Het middengedeelte bestaat voornamelijk uit loofhout met onderbegroeiing van hoge struiken (veel Rodedendrons). Ook hier is een redelijk Fijnsparrenperceel te vinden.

Het derde, meest rechtse gedeelte bestaat ook voornamelijk uit loofhout, maar met veel lage (Bramen-)ondergroei.

Verder geldt voor de gehele Hertgang: erg veel goed ontwikkelde Klimopruigtes.

De verdeling van de boombegroeiing was in 1957 als volgt:

Loofhout	58%
Gemengd loofhout	15%
Grove den, Pinus	16%
Picea soorten	5%
Gemengd naalddhout	3%
Douglas	2%
Larix	1%

Totaal loofhoutpercentage: 73% !

Bij het bekijken van onderstaande tabel moet met het volgende rekening gehouden worden: - De resultaten die verkregen zijn in 1971, '72 en '79 kunnen sterk afwijken van de werkelijkheid en wel om de volgende redenen: - Daar de inventarisaties telkens in een korte periode plaats gevonden heeft kan het weer grote invloed hebben gehad. Verscheidende zangposten kunnen over hoofd zijn gezien terwijl bepaalde soorten nog doortrokken, nog moesten komen, of al uitgezongen waren.

- In de tabel zijn telkens de minimaantallen opgenomen.

- De gegevens uit 1979 zijn aangevuld met materiaal dat buiten het kampje verzameld werd.

Soort:	1957:	A: 1971	B:	A: 1972	B:	1979:
Wilde eend	2	-	-	-	-	0
Wintertaling	0	0	0	0	0	1
Koekoek	2	-	-	-	-	4
Tortelduif	3	-	-	-	-	17
Holenduif	0	-	-	-	-	8

Soort:	1957:	A: 1971	B:	A: 1972	B:	1979:
Grote b. Specht	10	23	13	16	-	9
Kleine b. Specht	1		1		1	1
Zwarte specht	2	3	3	3	3	3
Groene Specht	7	-	-	-	-	7
Koolmees	41	44	26	14	14	23
Pimpelmees	39	27	22	12	12	-
Boomklever	0	0	0	0	1	1
Houtsnip	2	-	-	-	-	4
Zwarte Mees	18	0	11	0	10	10
Boomkruiper	13	-	-	-	-	13
Winterkoning	38	58	50	37	53	12
Zanglijster	32	19	8	11	6	9
Bosuil	0	0	0	0	0	1
Gekraagde Roodst.	9	-	-	-	-	6
Roodborst	39	36	9	13	14	-
Grauwe Vliegenv.	7	-	-	-	-	23
Zwartkop	16	15	19	28	28	13
Tuinfluitier	11	0	7	4	4	9
Goudhaantje	61	88	32	36	18	15
Vuurgoudhaantje	2	0	3	0	1	8
Fitis	13	40	10	24	13	-
Tjiftjaf	25	30	12	18	15	-
Fluiter	24	1	5	0	8	9
Wielewaal	3	0	8	0	8	2
Goudvink	0	29	8	-	-	3
Vink	56	38	11	11	7	28
Spotvogel	1	0	0	0	0	1

- = geen gegevens bekend.

1971: A: resultaten van 30-04 t/m. 01-05. 1972: A: resultaten van eerste telling
 B: " " 21-05 t/m. 22-05. B: " " tweede "

Bespreking van opvallende populatieverschillen:

Voorál bij de kleine niet opvallend zingende Mezen zien we van jaar tot jaar en van periode tot periode grote verschillen, die waarschijnlijk des te groter zijn doordat dan deze algemene soorten weinig aandacht besteed wordt, vooral als er maar een beperkte telperiode is.

De 8 Holenduif-paren die zich sinds 1957 hebben weten te vestigen zijn uiteraard te danken aan het toegenomen aantal hollen in het gebied.

Een andere verandering in het biotoop is een verrijking door de sterk ontwikkelde Klimop die vele loofbomen overwoekerd. Een soort die hiervan profijt heeft ondervonden is de Grauwe Vliegenvanger. Al zullen regelmatig zangposten over het hoofd gezien zijn door de zachte zang en het onopvallende gedrag van dit vogeltje, een vervierdubbeling van haar bestand heeft sinds 1957 vrijwel zeker plaats gevonden.

Een waarschijnlijke verklaring voor het lage aantal zangposten van de Winterkoning in 1979 is de strenge winter die aan dat broedseizoen vooraf ging. In de Reuselse Moeren bijvoorbeeld bleek de Winterkoningpopulatie afgenomen te zijn van 32 paren in '78 tot 17 paren in '79.

Ondanks allerlei inventarisatiemoelijkheden (onopvallende zang en gedrag, late doortrek etc.) is bij het Vuurgoudhaantje toch wel een zeer duidelijke toename te bemerken. Een 8-tal zangposten van deze soort tegenover 15 zangposten van het het algemene Goudhaantje is in elk geval zeer opmerkelijk. Het dieptepunt van het Goudhaantje was 1979 overigens uitermate groot. Mogelijk heeft de winter ook van deze soort vele slachtoffers geeist. Aldus v. Erve c.s. ('67) kunnen dergelijke winters haar stand zelfs decimeren !!

Het aantal broedparen van de Fluiters kan van jaar tot jaar nogal fluctueren. Nadat dit actieve zangertje na 1957 een sterke afname moest doormaken verliep het bestand de laatste jaren als volgt: 1971: 5, 1972: 8, 1976: 7, 1977: 7, 1978: 13, 1979: 9. Uit de telling van 1971 blijkt tenslotte nog eens extra hoe goed men moet oppassen met de resultaten van inventarisaties die zich over een zeer korte periode uitstrekken. De in april gelokaliseerde 21 zingende c.q. roepende Goudvink-mannetjes bleken in mei grotendeels gefloten te zijn.

Nawoord:

Het zal wel duidelijk zijn (geworden) dat het prachtige bosgebied "de Hertgang" een grote verscheidenheid aan soorten herbergt (c.a. 50), waarvan diverse uniek zijn voor de Kempen (Kleine bonte specht, Boomklever, Fluiters). Een zeer welkome nieuwkomer op de broedvogellijst is de Bosuil die in 1979 wellicht tot broeden zal zijn gekomen, en ook begin dit jaar weer is gehoord. Een echte nauwkeurige inventarisatie in de toekomst zou erg interessant kunnen zijn. Niet zo zeer uit oogpunt van bescherming (het gebied wordt nauwelijks bedreigt: alleen het steeds toenemende toerisme kan verstorend zijn, terwijl de omliggende weiden die tot op heden een goede buffer vormen het gevaar lopen binnenkort verkaveld te worden) maar eerder om de samenhang te bekijken tussen de veroudering van het gebied en de wijzigingen in de broedvogelpopulaties sinds 1957.

Lex Peeters.

Literatuur:

- Erve v. c.s.: Avifauna van Noord-Brabant; van Gorkum, Assen ('67)
- Kessel v. J. & Tönissen C.: Herdgangpopulatieonderzoek 1971
(losse publicatie)
- Kessel v. J. & Tönissen C.: Broedvogelpopulatieonderzoek in de Herdgang (1972 (losse publicatie).
- Wittgen A.B.L.M.: Broedvogelpopulatie van de Herdgang 1957
(losse publicatie).

\$

Oostelijke trek van de Kraanvogel (Grus grus) in het najaar van 1979

Inleiding

Kraanvogels zijn vreemde beesten. Soms denk je dat je erachter bent gekomen waarom en wanneer ze trekken en dan blijkt in de praktijk dat je je weer eens vergist hebt. De natuur blijft onberekenbaar.

Trokken de Kraanvogels in de herfst van 1976 zeer westelijk en massaal door (tot in Zeeland en Engeland), in het najaar van 1978 zeer laat -- (zie Blauwe Klauwier 4, sept. '79). Dit jaar waren ze op de "normale tijd" maar zeer oostelijk.

In de Kempen bleek dit uit de geringe aantallen die werden waargenomen en slechts zelden pleisterend werden gezien. De grote massa is veel oostelijker doorgetrokken, misschien over Limburg, maar veel waarschijnlijker over West-Duitsland. In de Ospelse Peel verbleef een troepje Kraanvogels enige dagen.

Deze ver van ons verwijderde trek heeft bij de vele trouwe luisteraars en kijkers misschien wel voor wat teleurstelling gezorgd, vooral bij hen die eindelijk hadden gehoopt op een kansje de nachtelijke stilte achter het koude, wagenwijd openstaande zolderraam verbroken te horen door de trompetterende roepen van een troep Kraanvogels.

Hen wil ik wederom vast bedanken voor de waakzaamheid waarmee zij dit najaar geleefd hebben.

Het verloop van de waarnemingen

De eerste Kraanvogels waren dit jaar al erg vroeg. Op zondagmiddag 23 september 1979 gebeurde het..... Het was erg mooi weer, zonnig met flinke, witte, hoogoverdrijvende cumulus-wolken en een ideale thermiek. Een 8-tal leden van de VWG zaten in huize Jacobs geschaard achter de mikroskopen om watermonsters van de Brilduikervijver "De Hees" te determineren. Op weg naar huize Jacobs zag ik een 5-tal Buizerds boven het centrum van Valkenswaard cirkelen. Bij Wim werd meteen de telescoop in de tuin gezet en na 5 Buizerds en 1 Sperwer ontdekte ik stomtoevallig 3 miniskule stipjes die in driehoeksformatie onder het witte decor van een der wolkenmassa's vlogen in westelijke richting. De 40 x 60 telescoop van bekend, felomstreden merk werd er op gericht en hoewel nog niet erg groot bleken dit toch wel degelijk Kraanvogels te zijn die naar schatting op een hoogte van tussen de 2- en 3000 m. vlogen. Getuigen waren: Wim, Peer, Jacques, Lex, Pieter, Agnes, Marco en ikzelf. Diezelfde zondagmiddag werd er op een weiland in de Logt naast het omleidingskanaal van de Beerze bij landgoed "De Baest" nog 1 ex. gezien (med. F. van Avendonk), waarneming Loek Hilgers.

Een tijdlang was het, zoals te verwachten viel, rustig, totdat op dinsdagavond 23 oktober Jacques me belde met wat waarnemingen:

14-10 Oisterwijk, Diaconessenven, 16.30 u. 15 exx. naar z. L.Hilgers

18-10 Veldhoven d'Ekker, ca. 15.exx. naar zzw, F.v.d.Waardenburg

21-10 Oirschot, 2 exx., Hr. van Laarhoven.

23-10 Bladel, 13.30 ur. 40 exx. naar w., Jan Wouters

Reusel, 14.45 u. 44 exx. langdurig rondcirkelend waarna naar zw., mevr. v.d.Voort

Reusel, 19.45 u., groep gehoord, naar zw. Wim v.d. Voort

Heeze, 19.30 u. groep geh. zuidelijke richting, J.C.v.d. Kerkhof

Oisterwijk (Kampina), 18.30 u. 1 ex. pleisterend, F.v.Avendonk

Geldrop(de Zeggen), 18.45 u. groep geh. naar Strabrechtse heide
Henk Hendriks.

Eersel, 19.00 u. groepje gehoord, med. Hein Prinsen.

24-10 Budel-Dorplein, 17.00 u. ca. 30 exx. naar zuid, med. Adri Jaspers
Son, 16.30 u. 13 exx. naar z., Marcel Silbius
26-10 Heeze(Grafven, Strabrecht) 16.30 3 exx. ter plaatse en rondvliegend
)Pieter Wouters en Peer Voorn).
28-10 Valkenswaard(Malpie), 17.00 u. 2 exx. naar zw., Herman Voorn
09-11 Vessem(Groot Meer), 14.00 u. 1 ex. ter plaatse en daarna naar zw.
(Lex Peeters)
20-11 Boxtel, 3 exx. naar zw., Hr. Faubert
21-11 Mierlo (Strabrecht), 11.00 u. 25 exx. naar zo. Henk Hendriks
12-12 Tilburg (Stokhasselt) 13.15 u. 4 exx. naar z., Ad van Poppel

In totaal dus 19 najaarswaarnemingen uit de Kempen in totaal 207 exx.
betreffend met daarbij nog 4 waarnemingen van troepjes die wel hegoord
maar niet gezien werden ('s avonds), maar boven de 300 zal het eind-
totaal waarschijnlijk niet gelegen hebben. Een mager jaar dus in verge-
lijking met vorig jaar, toen maar liefst 2107 - 2241 exx. werden waar-
genomen, verspreid over een 40-tal waarnemingen. De oorzaak daarvan heb
ik nog niet gevonden.

Oplossingen en waarnemingen kunnen worden gestuurd naar:

Peter Voorn

Den Haas 63

5555 AE Valkenswaard, tel. 04902 - 12106

Een Kleine Vliegenvanger

Ha, denken jullie, dit moet ik lezen. Een Kleine Vliegenvanger is immers een zeldzaamheid. Het was ook vanwege dit feit, dat verschillende mensen binnen en buiten onze werkgroep hun oren spitsen bij het opvangen van een naam, waarvan de bijbehorende vogel slechts zelden te zien is. Om alle geruchten en halve waarheden uit de wereld te helpen komt dit artikeltje in de blauwe klauwier. Bovendien lijkt het mij voor velen wel interessant om eens iets meer te weten over de kleine vliegenvanger als alledaagse vogel.

Onderweg naar de Liskes werd de vogel voor het eerst op 15 juni gehoord. Het geluid kwam schijnbaar uit een sparrenbos en klonk als een erg rare Fitis. Het ging veel harder en scheller. Na een poosje zoeken werd de vogel niet ontdekt. Nou ja laat maar zitten, misschien is het toch wel een mislukte Fitis. Vijf dagen later was het dan zover, weer dat geluid. Nu moet hij gevonden worden, wat dan ook na een heel poosje lukte. Het volgende citaat komt uit mijn logboek (20 juni 1979): Op 15 juni is deze vogel al zingend waargenomen, maar doordat de vogel niet te vinden is, werd het erbij gelaten. Vandaag weer gehoord en is de vogel ontdekt. Mannetje met witte vlekken aan weerszijden van de staart, bruinachtige rug, grijs kopje met lichte oogring en roodachtige keel, de borst was echter licht. Om 14.00 uur en 15.00 uur steeds zingend en roepend in stukje loofhout met sloot, te midden van sparrenbos. Omstreeks 17.30 meer in sparrenbos en zeer zelden zingend en roepend, fouragerend om 17.30 uur. Medewaarnemer was Hans Cornelissen. 's- Middags jagend en vliegend op vliegenvangerachtige wijze. (Waarnemingsdata door mij: juni, 15, 20, 21, 23, 24, 27. juli, 3, afwezig op 10).

Nou van die dag af was het elke dag raak, met name smorgens en vroeg in de middag deed het vogeltje weinig meer dan zingen. In de middag en 's. avonds trok de vogel rond om te fourageren, soms honderden meters ver. Met name in het begin was de vogel helemaal niet schuw (ja dat komt ervan), maar erg moeilijk te ontdekken.

Later ging dat ontdekken makkelijker, wetend dat de vogel zich voornamelijk in de onderste kruintakken ophield.

En waarom mocht niemand ^{som} nou meegenieten? Toen de vogel er al even zat, begon de zaak verdacht te worden, misschien bevond zich wel ergens een vrouwtje of een nest. Wat was de reden voor het blijven van de vogel?

Als aan eenieder bekend was, dat de vogel er zat, zou een mogelijk broedgeval in de grond geboord worden, door jeugdbonders, fotografen, DBAers, Belgen en andere toeristen. De vogel vertoonde ook enkele malen agressief gedrag t.o.v. mezen en andere kleine zangertjes, wat op territoriumverdediging wees. Het begon echter te lang te duren, de vogel deed niets anders dan uit volle borst zingen. Na een paar weken was ons zeker geworden, dat we met een ongepaard mannetje te doen hadden. Iedereen die het van ons mocht weten was met vakantie en we deden dat zelf ook, jammer van de kruisjes.

Voor degenen die per sé nog iets van de vogel willen waarnemen, hebben wij echter nog een altijd succesvolle tip. Men wende zich tot onderstaand adres.

Marco Bakermans, Bernhardstraat 41 Hapert.

Marco.

Kommentaar redactie: het lijkt net een lange, maar wel een hele goeie mop!

HET WOUDAAPJE (Ixobrychus minutus) IN DE KEMPEN.

Door: Hans Cornelissen.

Inleiding

Door zijn uiterst verborgen, nachtelijke levenswijze behoort het Woudaapje tot de rietvogels die ons voor vele raadsels plaatsen. Dit geldt ook zeer zeker voor de Kempen, waar mogelijke broedgebieden (gelukkig) vaak afgesloten zijn voor het publiek en dus ook voor de vogelaar. Bovendien zijn er weinig Kempische vogelaars die goed thuis zijn in het nachtelijke rietleven. Ook ikzelf heb uiterst weinig ervaring met deze vogel zodat dit verslag geheel opgebouwd is uit literatuurgegevens en (schaarse) waarnemingen van anderen.

Voorkomen in Europa en Nederland

Als broedvogel in Europa: ongeveer het gehele vasteland ten zuiden van 60° N.B., oostelijk tot in Midden-Azië. In Nederland broedvogel in 170 - 225 paar (Braaksma 1968).

Het voorkomen in de Kempen

a) Als broedvogel:

Van het door Braaksma genoemde aantal broedparen broedt 76% in laagveenmoerassen, rivierdalen en krekken, gebieden dus die we hier niet aantreffen. Slechts 12 à 13 % broedt in biotopen die we ook in de Kempen kunnen aantreffen:

- geëutrofiëerde vennen (inclusief visvijvers) 11%
- beekdalen 1%
- hoogvenen minder dan 1%

(Braaksma 1968)

Alle mij bekende Kempische broedgevallen behoren tot de 1e categorie, allemaal in gebieden met een flinke rietbegroeiing. Hoeveel dat er zijn en/of waren kun je aflezen uit onderstaande tabel:

periode	'61-'65	'66-'70	'71-'75	'76/'77
max. aantal paren per jaar	6-8	2-3	3	2

Waarschijnlijk zijn de gegevens uit de 1e periode nogal onvolledig, ondanks de landelijke inventarisatie van Braaksma. Immers waren er in die tijd veel minder vogelaars dan tegenwoordig en het aantal mogelijke broedplaatsen daarentegen groter! De werkelijke achteruitgang van het aantal broedparen in de Kempen is dus mogelijk veel groter dan de cijfers in de tabel suggereren. Ook landelijk is een sterke achteruitgang gekonstateerd de laatste decennia. Als oorzaken hiervoor noemt Braaksma: verdwijnen of achteruitgang van broedbiotopen, recreatie/verstoring, afschot, waterverontreiniging.

Van de 5 à 6 vaste broedgebieden in de Kempen tot 1966 worden er nog maar 2 door het Woudaapje bezocht. De Flaes (landgoed de Utrecht), het Beuven (Strabrechtse Heide), het Soerendonks Goor en de Bergeijkse Visvijvers worden al lange tijd niet meer jaarlijks bezocht door Woudaapjes. In deze gebieden zal de achteruitgang van het broedbiotoop geen rol van betekenis spelen, zodat m.i. de faktor verstoring hier van belang zal zijn. Afschot en waterverontreiniging zijn waarschijnlijk van minder belang, temeer daar het beschermde gebieden zijn.

Het voorkomen in de Kempen

b) Als doortrekker:

De gegevens hierover zijn schaars en deels wellicht misleidend daar de waarnemingen (op één na) mogelijk op broedvogels of -gevallen betrekking hebben. Hieronder alle waarnemingen die mij bekend zijn (buiten de "officiële" broedgevallen):

- 20-05-71 1 mannetje Malpie (H.Lürling)
- 24-05-74 1 mannetje Pastoorsweijer Bergeijk (T.Heijnen)
- mei '75 1 ex. Groot Maplieven (A.Spruit)
- 17-08-76 1 ex. onvolw. Valkenswaardse Visvijvers (P.Voorn)
- 03-08-77 1 ex. onvolw. boswachterij Hapert (M.Bakermans)
- eind april 1979 1 ex. Bergeijkse Visvijvers (V.Wijnen).

De waarneming van 03-08-77 door Marco Bakermans verdient een aparte vermelding. Hij zag die dag zowel 's ochtends als 's middags een onvolwassen Woudaapje ergens in het natuurgebied de Goorloop (gem. Hapert & Bladel), midden in een groot bosgebied. Op beide tijdstippen vloog het dier op uit een plasje met wat pitrus in een oud karrespoor! Dit is des te merkwaardiger daar er behalve bos in de omgeving ook weilanden met sloten en een moerassig stukje veen liggen.

Dit verschijnsel, dat jonge vogels het op de doortrek niet zo nauw nemen met hun plekjes, treffen we trouwens ook bij vele andere vogelsoorten aan.

Literatuur

- Braaksma, S. 1968. De verspreiding van het Woudaapje (*Ixobrychus minutus*) als broedvogel. *Limosa* 41, 1-2 1968 (RIVON-mededeling no.288)
- Erve, F.J.H. van c.s. 1967. De Avifauna van Noord-Brabant. Van Gorcum. Assen.
- Sluifers, J.E. 1975. Prisma Vogelboek.

Hans Cornelissen.

RESULTATEN NESTKASTEN OP KONINGSHOF IN 1979.

In maart 1979 hebben we de nestkasten schoongemaakt en 12 nieuwe nestkasten opgehangen die we van de Vogelvereniging Veldhoven gekregen hadden. In totaal hingen er 121 kastjes. Er zijn drie controles gehouden nl. op 9 en 30 mei en op 27 juni. Hierbij werden steeds alle kasten gecontroleerd. Dit is met de zomertijd mogelijk op één avond. Er werd ook weer een controle gehouden met leden van de Vogelvereniging Veldhoven, maar de opkomst was gering.

De resultaten van 1979 zijn weergegeven in tabel 1. Daarbij heb ik de broedsels van 9 en 30 mei beschouwd als eerste broedsels en die van 27 juni als tweede broedsels.

TABEL 1: totale resultaten van de nestkastencontrole op Koningshof in 1979.

SOORT	1e broedsel	2e broedsel	TOTAAL
Koolmees	26	15	41
Pimpelmees	9	1	10
Ringmus	5	2	7
Gekr.Roodstaart	3	1	4
Spreeuw	1	-	1
Zwarte Mees	3	-	3
Kuifmees	1	-	1
Holeduif	2	2	4
Mees spec.	1	1	2
		subtotaal	73
Nest in aanbouw	-	3	3
Wesp	1	-	1
Hommel	1	-	1
Geplunderd/verlaten	11	-	11
Niet gebruikte kasten			47
		totaal	136
Twee keer gebruikte kasten			15
Totaal aantal kasten			121

Het totaal aantal broedsels lag vrijwel gelijk met vorig jaar. Ook nu werd weer ruim driekwart van de broedsels gevormd door Koolmees, Pimpelmees en Ringmus. Maar het opvallende is dat vergeleken met 1978 de Koolmees enorm is vooruitgegaan en het aantal Ringmussen is gehalveerd. Verder was de Gekraagde Roodstaart weer redelijk vertegenwoordigd. Ons Nieuwste ijzeren nestkastmodel werd door Holeduiven bezet. De Bonte Vliegenvanger werd tijdens de controles waargenomen, maar het broeden in een van onze kastjes was er niet bij. We hoorden trouwens op 9 mei ook nog een Vuurgoudhaantje.

Op 27 oktober 1979 hebben Wim v.d.Voort en ik een lezing bijgewoond van de heer Stam, nestkastencoördinator van de KNNV. Deze vertelde enige aardige wetenswaardigheden.

Zo gebruikte hij als ontsmettingsmiddel tegen o.a. vlooiën het middel Dettol. We hebben de meeste nestkasten hiermee behandeld tijdens de voorjaars schoonmaak op 1 maart 1980. Het leek goed te werken, hoewel er enige vlooiën de dans zijn ontsrongen: terwijl ik dit schrijf jeuken de vlooiëbulten nog bij mij (en Margo). Verder vertelde Stam nog dat in gebieden waar langdurig kastjes hangen de Koolmees steeds meer toeneemt als er geen selectieve kastjes gebruikt worden. Ik ben eens nagegaan of dat ook klopt voor onze gegevens. (zie Tabel 2)

TABEL 2: Aantal Koolmezen-broedsels op Koningshof van 1969 tot en met 1979.

JAAR	1969	'70	'71	'72	'73	'74 ⁺	'75 ⁺	'76 ⁺	'77 ⁺	'78	'79
Broedsels totaal	53	(59)	96	112	89	51	63	66	55	72	73
Koolmees totaal	18	32	34	32	29	21	10	22	15	27	41
Percentage Koolmees	34	(54)	35	29	33	41	16	33	27	38	56

N.B.-Het aantal broedsels in 1970 is een minimum en het percentage Koolmees dus een maximum.

-In de jaren met + gemerkt is er maar één controle gehouden.

Uit tabel 2 blijkt dat 1979 voor de Koolmees op Koningshof een recordjaar is geweest. Maar van een stijgende tendens over de laatste jaren is nog niet duidelijk sprake. Het lijken meer de normale schommelingen. Bovendien zijn de aantallen niet altijd op dezelfde manier geteld, zo waren er in sommige jaren nogal wat ongedetermineerde mezenbroedsels. Dit bemoeilijkt natuurlijk de vergelijkbaarheid.

De achteruitgang van de Ringmus op Koningshof lijkt wel een tendens hoewel er landelijk gezien meestal juist sprake is van een sterke toename. De achteruitgang op Koningshof is echter niet goed af te leiden uit vroegere gegevens omdat alle mussen bij elkaar werden geveegd, of als Huismussen werden genoteerd. Als we het aantal mussenbroedsels bekijken vanaf 1975 zien we de volgende reeks: 1975:34 1976:24 1977:20 1978:16 1979:7. In 1975 waren er waarschijnlijk veel Huismussen bij, in '78 slechts 1 en in '79:0. Deze verandering kan voor een groot deel verklaard worden uit een andere plaats van veel nestkasten. Er hangen nu veel minder kastjes bij gebouwen en meer in naaldbos dan in 1975. De afname van de Ringmus kan hier toch niet helemaal aan te wijten zijn, want in '78 en '79 hingen de kastjes op dezelfde plaatsen. We zullen maar afwachten of er dit jaar nog minder broeden of niet.

Tenslotte nog een woord van dank aan degenen die tijd en moeite gegeven en vlooiën gekregen hebben bij de controles en schoonmaak. Als je ook eens mee wilt met een controle, laat het dan even aan mij weten. Je krijgt dan bericht wanneer er een gehouden zal worden.

LITERATUUR: D'n Blauwe Klauwier: maart 1976, september 1976, januari 1978, februari 1979.

Jan Wouters
(nestkastcoördinator)

M E D E W E R K I N G   G E V R A A G D   !   !   !

Behalve voor de broedvogelinventarisaties van het Streekorgaan Kempenland (georganiseerd door Jasper Jan de Konink), zal dit broedseizoen ook speciale aandacht worden gevraagd voor een een paar min of meer bijzondere vogelsoorten.

Dodaars en Fuut:

Nog steeds willen we een speciaal "Futen-nummer" van d'n Blauwe Klauwier uitbrengen, maar nog steeds bestaat er geen al te duidelijk inzicht in de jaarlijkse broedvogelpopulatie van bovengenoemde soorten. De gegevens zijn van diverse jaren zeer onvolledig. Gevraagd wordt: Bekende broedgevallen of aanduidingen daarvoor ('n paar in de broedtijd) uit 1980 maar ook uit de jaren daarvoor (evt. vanaf 1966)! Doorgeven aan Frank Neijts of Lex Peeters (andere futen dan deze).

Uilen:

Alle broedgevallen van uilen (of zangposten) doorgeven aan Wim v.d. Voort.

Nachtzwaluw:

Dit jaar een speciaal Nachtzwaluwonderzoek in samenwerking met de Belgische Wielewaal. Er komen speciale enquête-formulieren die op de vergadering van Maart worden uitgereikt. Belangstellenden die dan niet aanwezig kunnen zijn kunnen deze aanvragen bij Lex Peeters. Losse gegevens kunnen worden doorgegeven aan Lex Peeters of Wim v.d. Voort.

Boomleeuwerik:

Hiervoor geldt exact hetzelfde als voor de Nachtzwaluw. Let er op dat men in de maand maart al moet beginnen met inventariseren! Gegevens doorgeven aan Lex Peeters of Frank Neijts.

Vuurgoudhaantje:

N.a.v. het bewuste artikel in d'n Blauwe Klauwier en het weekeinde op landgoed de Utrecht bestaat er weer veel optimisme over de stand van het VGH in de Kempen. Graag echter wilden we nog vééél meer gegevens over dat prachtige vogeltje. Zangposten tellen van eind april (maar dan nog doortrek dus later controleren!) tot in juni, het best rond zonsopgang ook wel zonsondergang. Liefst een zo nauwkeurig mogelijke beschrijving van het biotoop (bijv. eikenbos met enkele fijnsparren, of douglassparrenbos met rijen Amerikaanse eik etc.). Gegevens doorgeven aan Frank Neijts of Henk Hendriks.

Appelvink:

Bij bovengenoemde soort (VGH) is gebleken dat hij "gruwelijk" over het hoofd werd/wordt gezien/gehoord. Dat zal bij de Appelvink minder zijn, maar wij (Frank en Henk) denken toch dat er méér zijn dan de schaarse waarnemingen suggereren. Daarom: houdt s.v.p. in de maanden eind maart t/m begin mei rond zonsopgang in parken, grote tuinen en loofbossen ogen en vooral oren wijd open. Let op 't scherpe "tsik" en 't slijpende "siep" van deze dikbekken of op hun zware, golvende vlucht van boomtop tot boomtop want daar huizen ze! Misschien dat blijkt dat de Appelvink jaarlijks regelmatig in de Kempen broedt! Gegevens en nadere inlichtingen doorsturen of vragen aan Henk Hendriks en/of Frank Neijts.

Enquête d'n Blauwe Klauwier.

In september 1979 werd d.m.v. een bij de uitnodiging gevoegd enquête-formulier eens gepolst hoede leden dachten over ons blad. Van 27 van de (destijds) 40 leden werd een ingevuld exemplaar ontvangen, bijna 70% dus.

De vraagstelling op het formulier werd bewust vrij simpel gehouden opdat de geënquêteerden met zo min mogelijk inspanning ons (redactie) zoveel mogelijk informatie zouden geven. Er waren 2 hoofdvragen die beantwoord konden worden met: -slecht -matig -goed -zeer goed. Eén vraag over het uiterlijk met als onderverdeling: a) omslag b) illustraties c) lay out d) leesbaarheid. Het omslag scoorde 3x matig, 14x goed en 9x zeer goed. De illustraties 7x matig, 20x goed en 7x zeer goed. De lay out 4x matig, 23x goed en 1x zeer goed. De leesbaarheid werd 1x matig, 26x goed en 4x zeer goed beoordeeld. (dat de totalen soms boven de 27 komen ligt aan het feit dat sommigen 2 kruisjes gezet hebben die ik allebei heb laten meetellen). Daar niemand het uiterlijk van d'n Blauwe Klauwier als "slecht" betitelde en de scores bij "goed" en "zeer goed" hoog zijn, mogen we stellen dat althans de vormgeving van ons blad aan de eisen van de leden voldoet.

De 2e vraag gold het innerlijk van het blad en was als volgt onderverdeeld: a) soort artikelen b) wij spraken met c) ornithomania d) vogelvaria e) boekbespreking en f) voor u gelezen.

De scores waren hier: a) 2x matig, 17x goed en 9x zeer goed. b) 1x slecht, 4x matig, 13x goed en 4x zeer goed. c) 4x matig, 16x goed en 10x zeer goed. d) 1x matig, 20x goed en 3x zeer goed. e) 8x matig, 14x goed en 2x zeer goed. f) 3x matig, 19x goed en 4x zeer goed.

Er werden nog 2 vraagjes gesteld en wel of we op kringlooppapier moesten overstappen en of we het blad voortaan in klein formaat (half A4) zouden uitgeven. Vóór kringlooppapier waren 19 stemmen, tegen slechts 2 zodat, maar dat is nu al wel duidelijk, voortaan d'n Blauwe Klauwier gedrukt wordt op kringlooppapier. Het groot formaat werd gehandhaafd.

Natuurlijk was er ook ruimte voor opmerkingen, suggesties en kritiek. Een bloemlezing uit dat soms fraaie proza wil ik jullie niet onthouden: Betreft de rubrieken:

- Ornithomania. "grappig(soms)", "vaak leuk, soms te agressief waardoor de presentatie van het blad naarbuiten niet best is", en de mooiste: "lees ik niet".
- Wij spraken met: "leuk", "erg goed, moet vaker verschijnen", "idem", "waar blijft het", "meer de geïnterviewde aan het woord laten".
- Boekbespreking: "te weinig gebzen, zonde van detijd".
- Voor U gekken: "idem".

Het lijkt mij wel duidelijk dat men ook over de inhoud van het blad, vooralwat betreft de vaste rubrieken, merendeels positief denkt.

Dan hieronder nog 'n aantal opmerkingen, suggesties, kritische noten etc.

- meer tekeningen van landschappen, insekten e.d./ - resultaten van tellingen in de Bl.Kl. (is gebeurd, Fr.)/ - wat algemenere artikelen (probeer zelf eens, Fr.)/ - aantal afzonderlijke stencils (bij uitnodiging) zoveel mogelijk beprken ten gunste van de Bl.Kl. (gebeurt toch niet zo vaak? Fr.)/ - pas op dat 2 rubrieken elkaar niet overlappen/ - alle lof voor de redactie wat betreft energie en enthousiasme (bedankt, Fr.)/ - Geen overnames meer à la Avifauna v. N.Br. (is nu ook afgelopen, maar is geboren in een tijd dat er weinig kpij was! Fr.)/ - Niet teveel rubrieken (ojee, we hebben net weer 'n nieuwe! Fr.) - rubriek veldwaarnemingen 2x (dat is-ie! Fr.) - 3 nietjes (is gebeurd), - achterkant stevig en gekleurd (idem! Fr.)/ - vaste rubrieksindeling met "eigen" voorpagina (is ook gebeurd).

Frank.

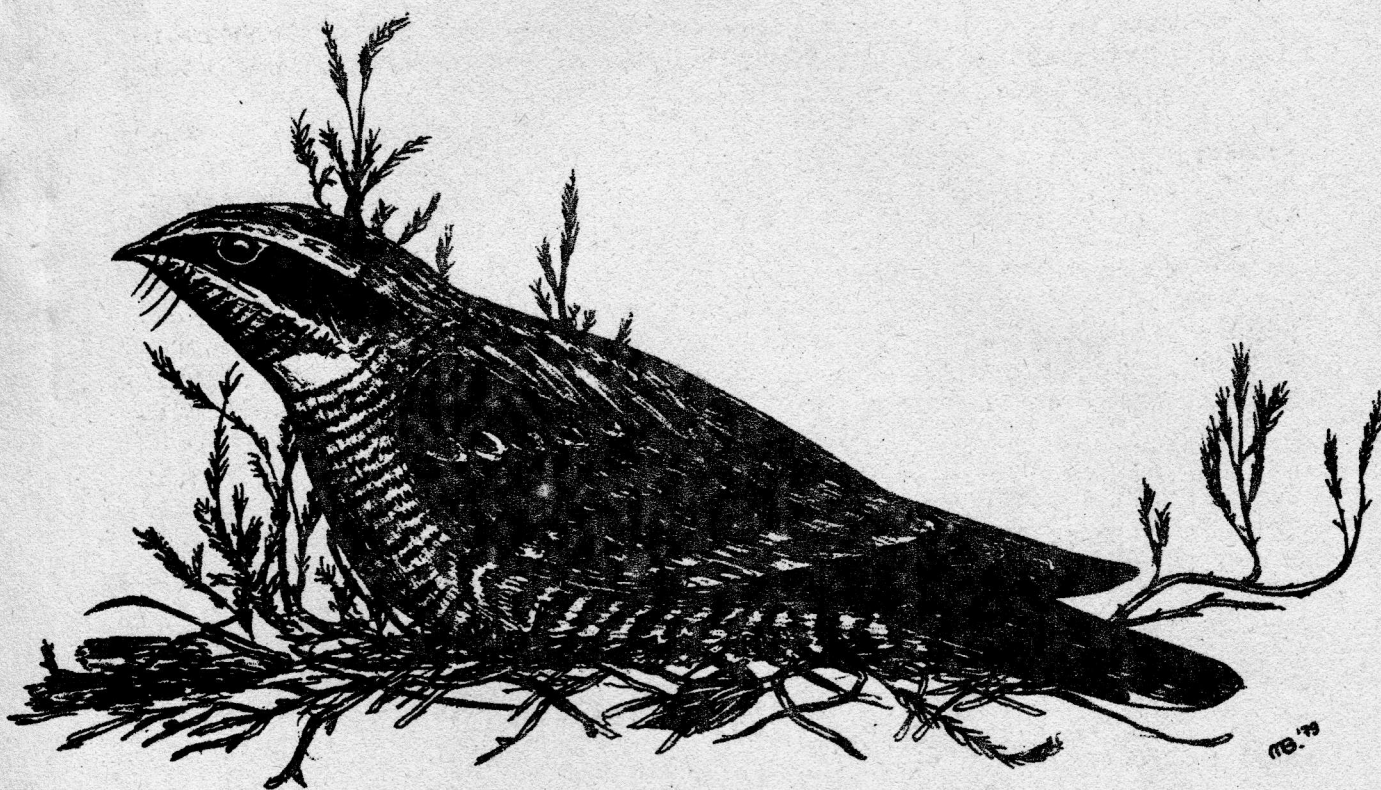

INVENTARISATIE VAN DE NACHTZWALUW IN DE BRABANTSE KEMPEN 1979.

DOOR; WIM VAN DE VOORT

LEX PEETERS

Evenals vorig jaar werd ook in dit jaar de Kempen vrij intensief op Nachtzwaluwen onderzocht. In tegenstelling echter tot 1978 is dit jaar het Leenderbos bij Valkenswaard niet in de inventarisatie opgenomen daar betreffend gebied eigenlijk buiten de Kempen valt en niet volledig geteld is. Een terrein moet tenminste 5 maal bezocht zijn om een redelijk inzicht in de populatie te verkrijgen. De zang-intensiteit is namelijk van diverse factoren afhankelijk (o.a. weer, tijdstip, broed-dichtheid e.d.) en deze kunnen zelden op één avond worden gekombineerd. Ook late doortrek kan een rol spelen.

Biotoop.

Dit varieert in de Kempen maar erg weinig. Wel kunnen een drietal types onderscheiden worden:

1. Droge heide met wat opslag.
2. Kaalslagen.
3. Stroken kaalslag afgewisseld met stroken boom-aanplant.

Ad. 1: (Struktureel verschilt dit natuurlijk weinig van kaalslagen)

De populatiedichtheid is op de heide beduidend lager dan op de kaalslagen. Vrijwel alle broedparen zoeken hier plaatsjes tegen de bosrand op. Bomen zijn belangrijk als zangpost. Komt er echter teveel opslag dan blijkt de Nachtzwaluw te verdwijnen.

Ad. 2: Vooral de iets oudere kaalslagen met wat opslag worden geprefereerd. Als het gebied geheel dichtgroeit met pijpestrootje, witbol of andere vegetatie lijkt dit van nadelige invloed te zijn. Na een dergelijke biotoopverandering zijn namelijk de broedparen van de Reuselse Moeren en de Hoevenheide(Reusel) dit jaar weggebleven.

Ad. 3: Dit soort terrein biedt vaak een belangrijk voordeel: het blijft lange tijd als broedplaats bruikbaar omdat de stroken aanplant van verschillende leeftijd zijn en dus "om en om" gekapt worden! Op die wijze verdwijnen en verschijnen telkens weer opnieuw stukken ideaal biotoop.

N.B. Overigens zullen we ons komend jaar (1980) wat meer gaan toelleggen op de biotoopkeuze.

Verkeerssterfte.

Opmerkelijk is dat jaarlijks verschillende Nachtzwaluwen het slachtoffer worden van het verkeer. Zo werden in onze omgeving alleen al de volgende vondsten gedaan:

- 27-08-75 1 ex. Hamelendijk te Reusel.
- 1976 1 ex. "Maranatha" te Duizel.
- aug. 1977 1 ex. Dommelen.
- sept. '78 1 ex. "Maranatha" te Duizel.
- sept. '79 3 exx. tussen Duizel en Vessem.

Dit verschijnsel is mogelijk als volgt verklaarbaar: Bij warm weer worden asfaltwegen sterk verhit. Als het 's nachts koeler wordt trekt deze warmtebron veel insecten aan. Een Nachtzwaluw kan in zo'n geval de gewoonte aannemen om een gemakkelijke prooi op het wegdek te bemachtigen. Door het sterke licht van autokoplampen wordt hij verblind en blijft zitten, met vaak fatale afloop.

Typisch zijn de vondsten tussen Duizel en Vessem daar hier geen broedbiotoop aanwezig is. Ook gezien de late data moet hier wel sprake zijn van doortrekkers.

De resultaten:

Gebied:	Aantal vastge- stelde paren in 1978	Taxatie 1978	Aantal vastg. paren in 1979	Taxatie '79
- Landgoed "De Utrecht"	25	25 - 30	22	22 - 32
- Grote Cirkel + Gemeentebossen Bladel	8	8	8	8 - 10
- Boswachterij Hapert + Cartierheide	15	15 - 18	20	20 - 22
- Overige gebieden	10	10 - 15	8	8 - 12
<hr/>				
TOTAAL	58	58 - 71	58	58 - 76

Het is op zijn minst opmerkelijk dat het aantal vastgestelde paren in beide jaren even hoog was!

Broeddichtheden:

Gebied:	Aantal broedparen	Aantal ha/ broedp.	Percentage ge- schikt biotoop	Aantal ha ge- schikt bio/br.p.
Moerbleek e.o.	10	16	75	12
Gemeentebossen Bladel tegen E3	5	20	60	12
Bosw. Hapert ten n.w. van Cartierhei	20	20	40	8
Cartierheide-zuid	5	16	85	14
<hr/>				
GEMIDDELD		18,5		11,5

Nawoord:

Ondanks het feit dat je Nachtzwaluwen (en ook uilen) "spektakulaire" soorten kunt noemen, blijkt echter dat er binnen onze werkgroep weinig belangstelling bestaat voor nachtelijk vogelen. Het "leeuwendeel" van de gegevens werd dit jaar namelijk verzameld door slechts vier personen Tom Heijnen, Goert Sanders en beide ondergetokenden. Hopelijk kunnen wij volgende jaren op meer medewerking en dus een nog volldeiger inventarisatie rekenen.

Lex Pecters & Wim v.d.Voort.